

Heemkring Opwijk-Mazenzele

DE SINT-PIETERSGILDE EN DE DRIES

De tentoonstellingsitems waarvan de beschrijving voorafgegaan wordt met '●' is bijkomende literatuur (boeken, tijdschriftartikelen,...) of zijn kopieën van de documenten. De meeste hiervan liggen op zondag 8 en maandag 9 maart vrij ter inzage in de middenbeuk van de tentoonstellingsruimte.

De Gilde

De oudste (nog bestaande) vereniging van Mazenzele is ongetwijfeld de Sint-Pietersgilde. In Mazel is de Gilde gans het dorp. Er is een grote betrokkenheid en verbondenheid met de dorpsgemeenschap.

Over het ontstaan en de geschiedenis, de leden en organisatie, het Gildereglement, het jaarlijks gildefeest en koningsschieting,... werd al heel wat gepubliceerd. Een brede waaier van publicaties hieromtrent zijn hier op de tentoonstelling aanwezig.

Voor deze gelegenheid maakte Jan Meeussen, voor HOM, een samenvatting, met verwijzing naar een 10-tal historische documenten of geschriften over de Gilde die hier ook op de tentoonstelling aanwezig zijn.

Exemplaren van dit overzicht zijn hier vrij beschikbaar.

GILDELIED

*Ik heb altijd, van jongs af aan,
in ons klein Mazel een wip zien staan,
waar wij de koningsvogel schieten;
wij laten het ons niet verdrieten
al om te zien wie koning is.* (2 maal)

REFREIN :

*En spaart er onze trommel en ons vaandel niet
laat ze ronken, laat ze zwaaien
spaart ze niet, en spaart ze niet.*

*Wij mikken steeds naar 't hoogste doel
en dragen diep in ons 't gevoel
van sterk geloof en diep belijden
zoals het was in oude tijden;
getrouw aan 't altaar en de heerd.* (2 maal)
Strofe van pastoor W. Vanackere

*Koning hoofdman weest nu verblijd,
toont nu maar uw standvastigheid.
wij zullen van elkaar niet scheiden
vóór dat wij naar d'eeuwigheid reizen
dan dragen wij elkaar naar 't graf* (2 maal)

*Roep nu maar van de Sociëteit;
wij blijven één, nu en altijd.
Anderen hebben adieu gezeid,
wij zeggen spijt voor wie 't benijd,
want als de Gilde viert haar feest,
dan is er altijd vreugd' geweest.* (2 maal)

Op de dag dat de vrouwen er bij zijn klinkt de laatste strofe:

*Ook de vrouwkens zijn er weer bij
en stappen mee in de rij;
de Gilde viert maar eens in 't jaar,
laat ons dus dansen al te gaar,
de vreugde strale uit ons Gild,
zo hebben d'ouderen steeds gewild.* (2 maal)

Gildelied. Het lied dateert van 1883 en is geschreven door E. Permentier. De melodie ging verloren en werd opnieuw getoonzet door gemeentesecretaris en schrijver der gilde Jozef Van de Velde.

De Dries, het vroegere Gildehuis en de Sint-Rochuskapel

Deze Dries, nu nog 1ha 32a 30ca groot, is reeds sinds eeuwen eigendom van de Sint-Pietersgilde, wat zowat een unicum is in ons land. De schuttersgilde houdt er nog steeds haar schietingen. De dorpsdries lag voor het oorspronkelijk Frankisch hof aan de beek.

De geschiedenis van de aloude Dries moet ook gezien worden met verwijzing naar de oude vlas(reet) putten ('Prollekes Reet'), de bomen (erg belangrijke bron van inkomsten voor de Gilde), het Borrewater, de rootputten, de visputten en de 'bassin', de huizen (waarvan sommige 'op jaarschaal' of recht van opstal op de Dries stonden), het oude Gildehuis, de wegen, de wippen van de St.-Pieterschuttersgilde, de Sint-Rochuskapel (1830-1972 ?), de Gildekermis, ... In het kader van deze beknopte publicatie kunnen wij slechts enkele verwijzingen doen. De literatuurlijst hieronder kan de geïnteresseerde lezer verder op weg helpen.

De Dries werd, wegens zijn historische en volkskundige waarde, als monument beschermd met het ministerieel besluit van 4 februari 1999 (B.S. 11-3-1999). Het besluit beschrijft de volkskundige waarde als volgt:

'de dries van Mazenzele is een zeer goed bewaarde dries. In de schaduw van de bomen heerst een landelijke rust, waar menig kunstenaar zijn inspiratie vindt en waar naar jaarlijkse traditie op Sinksendag de koningschieting wordt gehouden.'

en de historische waarde:

de 'Mazeledries' behoort ongetwijfeld tot het oorspronkelijke 'hof of Masingasele', waaruit het latere dorp 'Mazenzele' zal groeien.

Historisch-landschappelijk is naast de herkenbaarheid van het plant- en weiderecht, de ongewijzigde oppervlakte van de dries een belangrijk gegeven.

Vanaf 1854 werd de 'Maxenzele de Societeit St.-Petrus' systematisch eigenaar van de percelen van de dries. Heden ten dage is deze schuttersgilde - met 28 leden-eigenaars- nog steeds eigenaar van de dries.

Het is een curiosum, enig in zijn soort.

De dorpsdries, de Gilde en het oude Hof in het Borrewater gaan terug tot één en dezelfde kern, nl. het ontstaan en de oorsprong van het latere dorp.

De bescherming van 1999 maakte ook een einde aan de dreigende voorzieningen met het oude en voorbijgestreefde Bijzonder plan van aanleg Mazenzele dat op een deel van de Dries een nieuwe weg voorzag, met verkaveling en woningbouw. Dit BPA is ondertussen ook opgeheven.

In 1973 besloot het toen nog Mazels gemeentebestuur -mits akkoord der Gilde- nieuwe wegen aan te leggen op de Dries. De gronden die door de wegen werden ingenomen, werden kosteloos door de Gilde afgestaan aan de gemeente. Deze verbond zich op haar beurt de aanleg en het onderhoud van de Dries op zich te nemen.

Het bronzen beeld op de Dries 'De Gildekoning', van de Opwijkse kunstenaar Jos Hens, werd ingehuldigd op zondag 25 augustus 1991 in het kader van de

feestviering '1541-1991'. Het werd geschonken door Jan Michiels.

Borrewater en andere waters op de Dries

Het 'Borrewater', langs de noordzijde van de Dries, was de plaats waar oorspronkelijk het Frankisch 'Villa'-complex stond met het volledig omwald hof 'Masingasele' (sinds 4de - 5de eeuw). Vóór dit hof lag de grote dorpsdries (dries in de betekenis van dorps- of gehuchtplein, eigendom van de gemeenschap).

Borre of borne is het oudnederlands woord voor bron. De oudste gildedocumenten spreken evenwel niet van borre- of berrewater, maar van 'beddewater'. Dat water bevond zich op de eigendom der Gilde en werd -zoals de andere waters- verpacht als viswater.

De archiefdocumenten vermelden nog andere waters op de Dries: de rootputten (om vlas te roten, de 'bassin', de 'fransche' put en visputten).

De kadasterkaart P.C. Popp (ca. 1860) toont ons duidelijk een aantal van deze waters: het 'Borrewater' (tegen de beek), een vijver tegenover de Losgatweg en een vijver tegen de Dries(straat).

De Gilde

1. Gildevlag van 1541.

De oudste vlag die de gilde nu nog bezit draagt het beeld van Sint-Pieter met daarboven de woorden «Sint-Peetersgulde». Verder zien we er het wapen van de toenmalige heer van Asse, de Coterau naast dit van zijn echtgenote Marie d'Argenteau, alsook het wapen van het Land van Asse zelf, waartoe Mazel destijds behoorde.

Foto van het geheel en detail met de afbeelding van Sint-Pieter.

2. Gildevlag van 1927.

De zijden vierhoekige vlag met franjes werd aangekocht te Antwerpen. Zij werd vervaardigd door het Huis D. Vansina-Van Goubergen en kostte 2.595 BEF.

Met afbeelding van Sint-Pieter, patroonheilige, met de sleutels van de Kerk en een boek, met tekst St. PIETERSGILDE - MAXENZELE. Boven links St.-Pietersbanden (ketting) en rechts een boog en pijl. Onder links het reliekschrijn van Sint-Pieter en rechts de Mazelse Sint-Pieterskerk

Opgehangen aan de trekijzers tussen de kerkmuren

3. Gildevlag van 1976.

Deze vlag werd te Brussel gemaakt naar een ontwerp van Jan Heuninckx in de stijl en volgens de tekeningen van de oude vlag van 1927, met dezelfde symboliek,...

Opgehangen aan de trekijzers tussen de kerkmuren

4. Breuk of braak.

Waardigheidssteken van de Koning. Dit merkwaardig stuk bestaat uit een ketting in de vorm van het Guldenvlies waardoor het enigszins afwijkt van de traditionele gildebraak die bestaat uit een centraal, zilveren medaillon, gewoonlijk ovaal van vorm, vastgehecht aan een zilveren ketting. Onderaan hangt een papegaai, het zinnebeeld van de schuttersgilden uit de Mid-

- deleeuwen. In de open gespreide vleugels draagt hij het jaartal 1590. Dit alles berust op een prachtig zijden doek, afgeboord met gouddraad en franjes in zilverdraad, hetwelk de vorm heeft van de ketting.
Foto van het geheel en detailfoto.
- 5.** Landsknechtstroommel 1780.
Een landsknecht of middeleeuws soldaat was de persoon die vroeger de cadans gaf aan de stroommel door middel van een riem bevestigd rond het been van de stroommelaar.
 - 6.** De lans van de kapitein der gilde uit 1810.
Dergelijke lans werd gebruikt als slag-, steek- of houwwapen in de 17de en 18de eeuw door het voetvolk en de infanterie.
Voornamelijk in het gildeleven is het geleidelijk aan een ereteken geworden dat het ambt van de drager aanduidt.
 - 7.** Kopie van het *Boek der Rekening en bewijs van Uytgeef en Ontfanck*.
Een parel van nauwkeurig bijgehouden wetenswaardigheden over het wel en wee van onze streken in een tijd van voor- en tegenspoed gedurende drie eeuwen. Het is het begin van het eigenlijke gildearchief met een uittreksel uit het testament van Adriaan De Smedt ten voordele van de gilde in 1657 en een kopie van de lijst der gildebroeders uit het jaar 1542 door pastoor Petrus De Meyer (Mazenzele 1744-1763).
Kopie vrij ter inzage
 - 8.** Gildeboek van de Sint-Pietersgilde van Mazenzele vanaf anno 1901 met o.m. melding van het ontstaan der gilde, ledenlijst van 1542, eigenaars van de Dries, de eedaflegging, het gildelied (gedicht door E. Permentier), ledenlijsten, de jaarontvangsten en -uitgaven vanaf 1901, voorwaarden bij de verkoop van bomen,...
Kopie vrij ter inzage
 - 9.** Lijst van de Leden, Hoofdmannen, Dekens, Griffiers, Schrijvers, Penningmeester, Kapiteins, Knapen, Vaandel dragers en Koningen.
 - 10.** Ingekaderde pentekeningen 50 x 65 cm, door Daniël Junius, 1991
 - Historiek en gebruiken van de Sint-Pietersgilde
 - De gilde viert met Sinksen
 - Het Gildelied.
 - 11.** Verklaring van de Hoofdman Louis De Cock dat er een 28ste lid is aanvaard, met name Leo De Cock, 5 mei 1971. Deze neemt de plaats in van de overleden Frans Van Eycken.
Leo De Cock wordt hiermee eigenaar van het 28ste deel van de Dries.
 - 12.** Fotoafdruk van een lino *De Gilde van Mazenzele*, door Eugene Van den Broeck.
 - 13.** Gildelied.
Het lied dateert van 1883 en is geschreven door E. Permentier. De melodie ging verloren en werd opnieuw getoonzet door gemeentesecretaris en schrijver der gilde Jozef Van de Velde.
 - 14.** Brochure '*Groot Brabants Gildefeest te Mazenzele op zondag 8 juli 1973*'.
 - 15.** *De Gilde en haar Dries*, pentekening van Jan Heuninckx, aandenken van het Groot Brabants Gildefeest in Mazenzele 8-7-1973.
 - 16.** Ingelijst knipwerk '*Koning en Koningin dansen*' door Eugene Van den Broeck (1910-1997), van een reeks over de Mazelse St.-Pietersgilde dd. 6 februari 1978.
 - 17.** Foto van de laatste Gildekeizer Ferdinand Van der Straeten (= 3 maal achtereenvolgend koning, 1891-1892-1893).
 - 18.** Een oudere, nog niet gedateerde, foto van de Gilde.
 - 19.** Foto's bij de Koningschieting, vermoedelijk 1929 (waarvan een foto met pastoor Xaveer Vermeyen, pastoor 1929-1931).
 - 20.** Groepsfoto 1950.
De Sint-Pietersgilde aangekleed! De gildebroeders dragen voor het eerst de streekklederdracht van het Pajottenland. Donkerblauwe boerenkiel, rode halsdoek en zwarte zijden fees.
 - 21.** Groepsfoto 1980.
De gildezusters rond Koningin Lucienne Spinoy. 1958. De klederdracht van de gildezusters werd ontworpen naar oude prenten en authentieke modellen: donkergroene, donkerblauwe of donkerbruine kleren met wijde rok; donkere schouderdoek met groene, rode en gele versieringen; geel strooien hoed met vooraan wit kantje en achteraan twee naar voren geslagen bontgekleurde linten. Het 17de eeuwse oogstkleed uit het Pajottenland.
 - 22.** Groepsfoto 1991.
De start van een onvergetelijke en uitzonderlijke viering op 23, 24 en 25 augustus. De Sint-Pietersgilde van Mazenzele is 450 jaar jong. Nog even op de foto voor het begin van de Koningschieting op Sinksen.
 - 23.** Foto van het bronzen beeld 'De Gildekoning' op de Dries, van de Opwijkse kunstenaar Jos Hens, geplaatst in het kader van de feestviering '1541-1991'
 - 24.** Inzegening van het beeld 'De Gildekoning' op de Dries door pastoor Marcel Demaegd op 25 augustus 1991.
 - 25.** Selectie van foto's van de Gilde vanaf 1948 tot 1994. Voor meer recente foto's verwijzen wij o.m. naar de webpagina's
<http://www.sintpietersgilde.be/fotos>.
 - 26.** Kopie van het programma van de Jubelfeesten ter gelegenheid van het 400 jarig bestaan van de Gilde op 28 en 29 mei 1950.
 - 27.** Kopie van het programma *van Grote Gildefeesten met Muziekfeest*, op 6, 7 en 8 juli 1957, ingericht door de Gilde en de Muziekmaatschappij 'De Verbroedering'.
 - 28.** Map met selectie van divers (oudere) persartikelen, reglementen, briefwisseling, verenigingsdrukkerwerk,...

De Dries, Gildehuis, vroegere Sint-Rochuskapel

29. Kopie van het boek *Acten van overgang en aangroei voor de registratie vanaf 1869 tot heden*. Toen in 1796 het vreedzaam bestaan van de gilde door de Franse revolutie werd bedreigd, leek het of ook de Mazelse gilde, als zovele uit de omtrek, gedoemd zou zijn om te verdwijnen. De gilden werden immers afgeschaft en hun eigendommen werden als nationaal goed verkocht
Onder de leiding van burgemeester Paulus Plas, die tevens hoofdman van de gilde was, kwam men op het idee om met 28 leden -elk voor één deel- de Dries te kopen, om hem zo voor de gilde én voor het nageslacht te bewaren.
- voor de periode 1869-1941: kopie vrij ter inzage
30. Titel van mede-eigendom van de Dries, 1869.
31. Titel van eigendomsoverdracht bij overlijden van een lid mede-eigenaar, 1871.
32. Enkele (oudere) foto's van de Dries met o.m. het oude Gildehuis (en daarnaast het huis van Prol).
33. Het Gildehuis werd in de loop der eeuwen bij herhaling afgebroken en heropgebouwd. Het laatste Gildehuis (op die plaats) werd in 1982 afgebroken.
Foto's van het (laatste) Gildehuis.
Geheel en detailopname (gevelanker en gevelsteen met jaartal of merkteken).
34. Binnenzicht van het oude Gildehuis of het huis van 'Jenneken' (Jeanne Van Stappen) op den Dries.
35. Foto's van de Sint-Rochuskapel op de Dries.
36. Aquareltekening van de vroeger Sint-Rochuskapel op de Dries, door Jan Heuninckx, 1969.
De kapel dateerde vermoedelijk 19de eeuw en werd afgebroken in 1972 (?).
37. De Sint-Rochuskapel op de Dries.
Foto van een schilderij van Jan Heuninckx.
38. Foto van het Sint-Rochusbeeld in de kapel op de Dries.
39. *Gildehuis, Dries en het 't dorp van Mazenzele*, pentekening van Jan Heuninckx, 1978.
40. Persbericht *Laatste huis op jaarschaal op Dries in Mazenzele verdwijnt*, in *Het Nieuwsblad* van 8 februari 1990.
41. Ministerieel beschermingsbesluit van 4 februari 1999 (B.S. 11-3-1999).
42. Uittreksel uit de Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed. *Mazeledries* (ID: 300128). Onroerend Erfgoed (Vlaamse Overheid), 2014.
43. Gedicht *De wip*, door Leo De Nil.

Selectie van literatuur voor Gilde, Dries, Gildehuis en Sint-Rochuskapel

44. • *De Mazelse Gilde en haar Dries*, door Jules Van de Velde, in *HOM-tijdschrift* 1991-2, Heemkring Opwijk-Mazenzele, blz. 4-14.
45. • Bijdrage *De Gildelijke Drievuldigheid*, door François Vunckx, in *Vriendenboek Leo De Nil*, heemkring Opwijk-Mazenzele, 1987, blz. 31-33.
46. • Bijdrage *Heemverbonden herinneringen aan Leo De Nil*, door Jaak Ockeleij, in *Vriendenboek Leo De Nil*, Heemkring Opwijk-Mazenzele, 1987, blz. 25-29.
47. • *Een zuiver Heemfeest: het Gildefeest te Mazenzele, in Brabant*, door Jozef Weyns, overdruk uit *Ons Heem*, XXIII jg. 1969, blz. 263-270.
48. • *Mazel, in De voormalige Dorpsschuttersgilden in Vlaamsch-Brabant. Eerste deel: Arrondissement Brussel*, door Maurits Sacré, 1929, blz. 39-41.
49. • Bijdrage *De Sint-Pietersgilde van Mazenzele*, door Leo De Nil, in *Opwijk ons dorp*, Davidsfonds Opwijk, 1978, blz. 202-207.
50. • Bijdrage *De Dries van Mazenzele*, in de publicatie bij Open Monumentendag 2004 (thema: '«Van nature... een monument». Natuur in en rond het Opwijkse bouwkundig en landschappelijk erfgoed'), Heemkring Opwijk-Mazenzele, blz. 41-43.
51. • Onuitgegeven studie van Jo Wijnant (AROHIM Vlaams-Brabant, Min. Vlaamse gemeenschap, voorjaar 1997) in kader van beschermingsdossier van De Mazelse Dries, molen en Molenkouter.
52. • Bijdragen in *Het manuaal van Peeter Verhaselt, pastoor van Mazenzele 1538-1557. Het landelijke leven in de 16e eeuw*, door Flor De Smedt, Heemkring ASCANIA (Asse) en Heemkring Opwijk-Mazenzele, 2000.
- *De St.-Pietersgilde*, blz. 130-139.
- *De Dries van Mazenzele*, blz. 140-146.
- *Het Gildehuis*, blz. 147-153
- de bijlage *Akte van 1431 – De Dries*, blz. 241-244.
53. • Diverse bijdragen in de persmap 31 mei 1991 bij de jubileumviering *St.-Pietersgilde Mazenzele '450 jaar jong!'*.
54. • Uit de publicatie *Met vliegend vaandel en slaande trom*, door Alfons Ising, 1986:
- *Oprichting en werkwijze van de Federatie* (blz. 126-128)
- *In het voetspoor van oude tradities* (blz. 133-139)